

REŠEVANJE OGROŽENIH DVOŽIVK

Ogroženi pupki imajo nove domove

Skrb vzbujajoče izumiranje dvoživk je globalni kazalnik, da okolje ni več najbolj zdravo. V naravnem parku Jovsi poskušajo to spremeniti. Zraven smo bili, ko je kopica mladičev ene najbolj ogroženih vrst veliki pupek prvič svobodno zaplavala v naravi. Strokovnjaki jih rešujejo s podporno vzrejo v sklopu projekta Life Amphicon in upajo, da jim bo do konca leta 2026 uspelo doseči povečanje in popolno ohranitev populacije. Hkrati obljublajo 60 podhodov za dvoživke, da ne bodo več tako množično umirale na cestah.

Katja Cah

Eno naših največjih slovenskih mokrišč Jovsi najdemo na skrajnem vzhodu Slovenije, tik ob hrvaški meji. Kot del območja Natura 2000 sodi v brežiško občino in je le delno, v velikosti 15 hektarjev, v lasti Kozjanskega parka, čeprav se ga fizično ne drži. Minulo sredo, ko se je v tej kulturni in naravni krajini zgodil za ljubitelje narave nadvse vesel dogodek, smo se najprej zbrali v informativni sobi v Kapelah, kjer je bila predstavitev že v letu 2019 začeta projekta Life Amphicon.

Biologinja Katja Pobljšaj iz CKFF kot strokovni vodja projekta, ki se z dvoživkami ukvarja že več kot dvajset let, opaža, da se ozaveščenost o tej tematiki povečuje. To med drugim pomeni, da je tudi več posameznikov prostovoljcev, ki so pripravljeni svoj prosti čas nameniti konkretnemu reševanju žab in drugih dvoživk. V Jovsih izvajajo predvsem aktivnosti za varstvo velikega pupka (*Triturus carnifex*), saj sodi med najbolj ogrožene dvoživke pri nas in na tujem. Med popisom živali se je izkazalo, da je na območju Dobrava – Jovsi njegova populacija posebno majhna, izolirana in v slabem ohranitvenem stanju. Tej vrsti pupka zato grozi izumrtje. »Na širšem območju, kolikor se ta vrsta lahko seli, to je do največ dveh kilometrov stran, ni drugih populacij,« pojasnjuje Pobljšajeva ter kot poglavitno težavo izpostavlja slabšanje in izgubo primernih vodnih habitatov oziroma izsuševanje mrestišč pred zaključkom preobrazbe velikih pupkov. Ti namreč potrebujejo kompleks več vodnih teles, saj ves čas krožijo med njimi bodisi zaradi hrane bodisi razmnoževanja.

Včasih se med seboj pomalicaajo Odrasle samice v mrestišča odložijo jajca, iz njih se razvijejo ličinke. Te najprej dihaajo s škrgami in živijo le v vodi, skozi preobrazbo nato postanejo odrasli osebk, ki so sposobni tudi bivanja na kopnem. Kadar do te faze zmanjka vode, propade ves zarod. Populacijo zato v okviru projekta Life Amphicon krep-

Eden od letošnjih dvaindevetdesetih živahnih mladih velikih pupkov, ki imajo na hrbtu značilno rumeno proggo. Spomladi bodo samčki dobili zmajevsko nazobčani greben. FOTO KATJA CAH

Ceste so morišča dvoživk.

Teo Hrvoje Oršanič

Zaključil se bo leta 2026, namenjen pa je v prvi vrsti ohranjanju dvoživk in obnovi njihovih habitatov. Poteka na določenih območjih Slovenije, Danske in Nemčije, tudi v partnerstvu s prijaviteljico projekta Občina Grosuplje, Turizmom Grosuplje oziroma s Krajinskim parkom Radensko polje, Krajinskim parkom Ljubljansko barje, Direkcijo Republike Slovenije za infrastrukturo (MZI) in Centrom za kartografijo flore in favne (CKFF).

Deset novih mlak v Jovsih bi po preprisanju strokovnjakov moralo zadostovati za povečanje in popolno ohranitev populacije. FOTO KATJA CAH

Ličinke se po izvalitvi hranijo z živimi vodnimi organizmi od bolh do ličink komarjev, ki jih na vzrejni postaji gojijo v bazenčkih in posodah v neposredni bližini. Pojedo jih ogromno – tudi po ščepec na ličinko.

jo s podporno vzrejo v bolj ugodnem okolju, sledi vrnitev v mlake, s čimer seveda spodbujajo naravno kolonizacijo. To konkretno počnejo tako, da iz narave prinesejo jajca, ki jih samička z zadnjimi nožicami harmonikasto skrbno zavije v liste trav; le v enem večkrat prepognjenem listu je mogoče najti tudi po deset jajčec. Potem ko izvjalci projekta najdejo rastline z jajčeci, jih prenesejo na vzrejno postajo pri upravi Kozjanskega parka v Podsredi. Gre za prvo tovrstno postojanko za dvoživke v Sloveniji in hkrati prvo vzrejno postajo za velikega pupka v Evropi.

Takoj ko izležene ličinke postanejo bolj aktivne, jih ločijo po vedrih. Včasih se namreč osebk radi med seboj pomalicaajo oziroma si pogrižejo repe ali prste. Ličinke se po izvalitvi hranijo z živimi vodnimi organizmi od bolh do ličink komarjev, ki jih na vzrejni postaji gojijo v bazenčkih in posodah v neposredni bližini. Pojedo jih ogromno – tudi po ščepec na ličinko. Potem ko se jim škрге med preobražanjem zmanjšu-

jejo, se na hrbtnem delu pojavi značilna rumena progga. Zrastejo do 20 cm in živijo 10 do 20 let. Vsak veliki pupek ima na trebuščku unikaten lisast rumeno-črn vzorec, po katerem ga lahko prepoznamo. Po zaključeni preobrazbi pupke v določenem deležu vrnejo na izvirne lokacije, seveda pod pogojem, da je tam še voda, druge pa naselijo v nove mlake. Proti koncu projekta pričakujejo, da bodo pri njih vzgojeni mladički že imeli svoje prve potomce.

Biologinja Anja Bolčina iz Kozjanskega parka se konkretno in zavzeto ukvarja z opisano podporno vzrejo in poudarja, kako pomembno je, da ohranimo ne le vodne habitate, ampak tudi mokrotne travnike in kopenske habitate. Prav zato med drugim odstranjujejo lesno zarast, v prvi vrsti tujerodne invazivne rastline, hkrati pa so izkopali deset novih mlak različnih globlin – lani tri, letos pa še sedem. Seveda s tem niso poskrbeli le za domovanja pupkov, temveč tudi za druge vodne in kopenske živali. Poleg velikega pupka v okviru večpartnerskega mednarodnega projekta načrtujejo reševanje še dveh ogroženih vrst, to sta nižinski urh (*Bombina bombina*) in hribski urh (*Bombina variegata*).

Samčki dobijo zmajevski greben

Eden od ciljev je tudi zmanjševanje množičnih povozov živali, ki so med glavnimi razlogi njihovega izumiranja. »Ceste so morišča dvoživk,« poudari tudi direktor Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave Teo Hrvoje Oršanič, a obenem meni, da je treba pohvaliti dolgoletna prizadevanja za reševanje te problematike – ne le naravovarstvenikov, ampak tudi Direkcije Republike Slovenije za infrastrukturo, četudi potrebuje veliko časa, da kaj spremenijo na bolje. V okviru projekta v vrednosti dobrih osem milijonov evrov, ki ga sofi-

Tako so bili videti mladiči, tik preden smo jih izpustili na prostost v naravo in jim zaželeli vso srečo. FOTOGRAFIJI KATJA CAH

Vsaka živalca ima na trebuščku unikaten lisast rumeno-črn vzorec, po katerem jo bo mogoče prepoznati tudi v odraslosti.

Na vzrejnih postaji pri upravi Kozjanskega parka v Podsredi so v neposredni bližini živalc tudi bazeni za gojenje hrane – živih organizmov od vodnih bolh do komarjev. FOTO ANJA BOLČINA

nancirata Evropska unija in ministrstvo za okolje in prostor, snovalci in izvajalci obljublajo, da bo Slovenija med drugim dobila najmanj 60 podhodov in 10.200 metrov stalnih ograj. Poleg že obstoječih na štajerski in prekmurski avtocesti bodo urejeni še na treh odsekih – v okviru Kozjanskega parka na Trebčah, v Krajinskem parku Radensko polje in v Krajinskem parku Ljubljansko barje. Ta naj bi, kot je dejala vodja projekta Suzana Levstek iz Občine Grosuplje, dobil stalni podhod za dvoživke aprila ali maja 2024. Poboljšajeva je poudarila, da bi bilo treba o tovrstnih varnih podhodih razmišljati že pri načrtovanju cest ter pri tem nujno vključiti izkušeno stroko, ki preveri, ali je načrtovana lokacija zares tista, ki jo živali izbirajo pri svojih stalnih selitvah.

Po izmenjavi poučnih in koristnih informacij smo se podali na nekaj kilometrov oddaljeno najbolj zanimivo točko v Jovsih. Tam so izvajalci naravovarstvenega projekta drugo leto zapored izvedli izpust mladičev velikih pupkov v naravo. Letos jih je bilo 92 v skupinah, bolj ali manj enakomerno porazdeljenih v enajstih vedrih. Udeleženci dogodka sredi velikanske vlažne travnate pokrajine smo bili priča, ko je v mlakah, ki so med seboj oddaljene le nekaj metrov, prvič zaplavalo v svobodo

do po trinajst živahnih velikih pupkov. Nekateri smo tudi sami v vedru z roko zajeli naključno izbrano živalco in jo nežno ter z dobrimi željami pospremili v nov širni svet. V tej fazi razvoja še ni znano, katerega spola je posamezni pupek. To bo jasno spomladi, ko bodo samčki postali pravcati mini zmaji. Na hrbtnem delu jim bo namreč zrasel frajerski nazobčani greben, samičke pa bodo osvajali s prav posebnim plesom z repkom. Držimo pesti, da jih bodo uspešno očarali in bo jajčec v izobilju.

Potem ko se jim škrge med preobrazanjem zmanjšujejo, se na hrbtnem delu pojavi značilna rumena proga. Zrastejo do 20 cm in živijo 10 do 20 let. Vsak veliki pupek ima na trebuščku unikaten lisast rumeno-črn vzorec.

Sodelavki v projektu Life Amphicon, biologinji Katja Poboljšaj in Anja Bolčina, nista skrivali navdušenja in ponosa, ko so njuni drobni repati varovanci suvereno zaplavali v mlake.

Ličinka, ko je še pridno jedla in rasla v vedru vzrejne postaje, prve tovrstne v Evropi. FOTO ANJA BOLČINA

ONAPLUS

V prodaji

POSEBNA PONUDBA

REVIJA + KNJIGA

€ 9,90

Knjigi je mogoče kupiti skupaj z revijo na izbranih prodajnih mestih.